

МІЖНАРОДНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО, ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI 10.18524/2304-1587.2018.1(32).133828
УДК 342.9+341.1

В. В. Нижникова

кандидат юридичних наук, доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
кафедра адміністративного та господарського права
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МИТНИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОНТРАФАКТНИЙ ПРОДУКЦІЇ

Досліджено міжнародне співробітництво у сфері протидії контрафактній продукції, так як проблема переміщення контрафакту має трансграничний характер. Охарактеризовані міжнародні нормативно-правові акти, що регулюють статус контрафактної продукції та проведений аналіз з чинним законодавством України. Перераховані дії, які сприяють розвитку нових способів протидії контрафакту, а також вдосконалюють існуючі, за допомогою грамотної імплементації досвіду зарубіжних країн.

Ключові слова: контрафактна продукція, міжнародне співробітництво, митні органи, міжнародний договір.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків зросли обсяги товарів, які переміщуються суб'єктами господарювання через митний кордон України. Більшість даних товарів містять об'єкти права інтелектуальної власності, або мають статус об'єктів інтелектуальної власності. У зв'язку зі стрімким ростом населення збільшується розмір попиту на відповідні товари. Це, в свою чергу, спричиняє розвиток кількості підробленої, фальсифікованої та контрафактної продукції, якою недобросовісні товаровиробники намагаються заповнити національний ринок. Із огляду на дану ситуацію гострою проблемою стає захист ринку від контрафактної продукції та захист правовласників від порушення їх прав інтелектуальної власності, які спричинені появою таких товарів. Тому на даному етапі актуальним стало питання боротьби з контрафактним товаром, який потрапляє на ринок України.

Законодавством покладено обов'язок боротьби з контрафактною продукцією на митні органи України, які реалізують політику протекціонізму національного ринку. Із огляду на це, велику роль відіграють повноважен-

ня митних органів у здійсненні захисту прав інтелектуальної власності, їх методи протидії контрафактній продукції та міжнародне співробітництво митних органів України з митними органами зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження становлять роботи таких учених у галузі митного права, цивільного права та права інтелектуальної власності, як Б. І. Бабенко, Н. В. Волкова, В. С. Дроб'язко, Т. І. Єфимова, В. О. Жаров, У. В. Кмецінська, В. Т. Комзюк, І. М. Коросташова, В. Н. Лопатин, О. В. Миронов, А. В. Несторов, С. Л. Панов, І. В. Стрижак, О. М. Тропіна, В. Ю. Хомутич, Т. М. Шевелева, М. Г. Шульга та ін.

Мета статті. Мета полягає у розгляді та співвідношенні міжнародного законодавства з чинним законодавством України у сфері виявлення проблем, пов'язаних із розпізнаванням та застосуваннями засобів протидії контрафактній продукції та їх подолання за допомогою грамотної імплементації досвіду зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізації економічних процесів та розвитку зовнішньоекономічної діяльності переміщується велика кількість різних видів товарів через митний кордон як України, так і інших держав. Серед товару, який перетинає кордон, існує імовірність, що він є контрафактним.

Законодавство кожної країни або певного союзу країн мають свої приписи відносно протидії та запобіганню даної категорії продукції, виконання яких покладено на митні органи. Однак не слід виключати, що велику роль має співробітництво між митними органами різних країн, яке має за мету розповсюдження інформації про наявні порушення прав інтелектуальної власності на митниці; отримання запиту, стосовно правовласника, який є резидентом іншої країни, та інші, передбачені міжнародними або регіональними угодами.

Чинний Митний кодекс України (далі – МК України) підтримує та закріплює політику, направлену на розвиток міжнародного співробітництва з питань митної справи. Запобігання та протидія розповсюдження контрафактної продукції – це одна з складових частин митної справи, отже, на неї розповсюджують свою дію норми глави 78, Розділу XX МК України, яка має назву «Співробітництво з питань державної митної справи». Так, ст. 563 МК України визначає, що участь України у міжнародному співробітництві з питань державної митної справи є складовою частиною її зовнішньополітичної діяльності [1]. Проблема розповсюдження контрафактної продукції також має зовнішньоекономічний характер, оскільки дані товари переміщуються через митний кордон у зв'язку зі здійсненням зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, інакше вони б не перетинали митний кордон певної держави. Тому вбачається їх взаємозв'язок.

Т. І. Єфименко притримується такої думки: «З урахуванням того, що міжнародна співпраця з питань державної митної справи є одним із різновидів міжнародного співробітництва, можна запропонувати таке його визначення: міжнародне співробітництво з питань державної митної справи – один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів і досягнення спільних цілей у вирішенні митних питань на основі загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права» [2].

Участь митних органів у міжнародному співробітництві відносно протидії контрафактній продукції будується на основі загальноновизнаних прин-

ципів та норм міжнародного права: суверенної рівності держав, мирного врегулювання міжнародних спорів, невтручання у внутрішні справи інших країн, співробітництва держав та сумлінного виконання міжнародних обов'язків [3]. Будь-яке міжнародне співробітництво повинно базуватися на нормах не тільки міжнародного права, а й на нормах чинного національного законодавства. Сьогодні сформувалася розгорнута нормативно-правова база, яка слугує митним органам опорою для встановлення та налагодження міжнародних зв'язків з митними органами різних країн та міжнародними організаціями стосовно митної справи. До цієї бази відносять Конституцію України, яка у ст. 9 передбачає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [4]. Також можна віднести Закон України «Про міжнародні договори України», який установлює порядок укладання міжнародних договорів, їх дотримання та виконання, процедуру припинення та зупинення міжнародних договорів, і контроль за виконанням цього закону [5], Митний кодекс України, Постанову КМУ «Про затвердження Порядку проведення робочих зустрічей керівника митниці та його заступників з представниками митного органу суміжної іноземної держави» [6] та ін.

Окрім нормативно-правової складової існує масив дво- та багатосторонніх міжнародних договорів України з питань державної митної справи. На двосторонньому рівні Україна має досить широку договірно-правову базу (понад 150 договорів), яку утворює низка міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод, протоколів і меморандумів із питань державної митної справи (наприклад, Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Австрія про адміністративну допомогу та співробітництво в митних справах 2000 р., Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Словенія про взаємну адміністративну допомогу в митних справах 2004 р., Угода між Україною та Королівством Нідерланди про взаємну адміністративну допомогу в митних справах 2006 р., Протокол із Митним департаментом Республіки Молдова про узгодження форми і реквізитів інформації, яка передається між Державною митною службою України і Митним департаментом Республіки Молдова 2004 р., Меморандум між Державною митною службою України і Митним директором Словацької Республіки щодо практичної реалізації положень Угоди між Україною і Словацькою Республікою про співробітництво та взаємодопомогу в галузі митної справи від 4 квітня 2001 р. тощо) [2]. Як учасниця міжнародних організацій, Україна підписала ряд певних конвенцій, які сприяють розвитку зв'язків між митними органами України та митними органами іноземних країн. Серед них слід зазначити Міжнародну конвенцію про спрощення та гармонізацію митних процедур [7], Міжнародну конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у відтворенні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства [8].

Митний кодекс України визначає, що митні органи сумісно з митними органами інших країн, на підставі міжнародних договорів, здійснюють такі дії, як проведення спільного митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України; узгодження в установленому законом порядку часу здійснення митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон України, процедур митного контролю, митного оформлення та взаємне визнання документів, що використовуються митними органами для

виконання митних формальностей; проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил; проведення в установленому законом порядку спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення правопорушень у сфері службової діяльності працівників митних органів України та митних служб суміжних держав, а також обмін інформацією, у тому числі з використанням інформаційних технологій та систем (ч. 1 ст. 565 МКУ) [1].

Вищезазначені дії міжнародного співробітництва можливо застосувати до засобів протидії контрафактній продукції. Це пов'язано з тим, що відсутній нормативно-правовий акт та міжнародна угода, яка б регулювала дане співробітництво між митними органами України та митними органами інших країни саме стосовно контрафакту.

У певній частині можливо віднести Угоду ТРІПС (далі – Угода) до міжнародного акту, підписаного Україною, який певним чином регулює адміністративні процедури захисту прав інтелектуальної власності митними органами, і регламентує співробітництво між митними органами країн-учасниць Угоди. Пряма вказівка на співробітництво відсутня, але якщо звернути увагу на те, що всі адміністративні процедури стосуються країн-членів даної угоди, то можливе і співробітництво між ними [9].

Оскільки Угода ТРІПС – це нормативно-правовий акт для учасників Світової організації торгівлі, учасником якої є Україна, то логічно, що на нашу країну розповсюджують свою дію інші схожі акти, які видаються СОТ. Так, прикладом може слугувати Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі або Угода про спрощення процедур торгівлі, де у ст. 8 встановлюється співробітництво між органами контролю на кордоні (тобто митними органами). Це означає, що кожен член забезпечує, щоб його органи та установи, відповідальні за здійснення контролю на кордоні та процедури, які стосуються імпорту, експорту і транзиту товарів, співпрацювали між собою та координували свою діяльність із метою спрощення торгівлі. Кожен член, наскільки це можливо, співпрацює на взаємоузгоджених умовах із іншими членами, з якими він має спільний кордон, з метою координації процедур у місцях перетину кордону для сприяння транскордонній торгівлі. Таке співробітництво і координація можуть включати узгодження робочих днів і годин; узгодження процедур і формальностей; створення і використання спільних об'єктів; спільний контроль; запровадження контролю на кордоні за принципом «однієї зупинки» [10].

Дані умови розповсюджують свою дію на товари, які підпадають під митний режим «експорту», «імпорту» та «транзиту», що також підходить до контрафактної продукції.

Розглядаючи питання міжнародного співробітництва митних органів України та іноземних держав, треба звернутися до положень, які з цього питання розробила Всесвітня митна організація (далі – ВМО), учасником якої є Україна. ВМО розробила Міжнародну конвенцію про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин. Дана конвенція закріпила, що її норми направлені на співробітництво між митними органами, визнаючи, що міжнародний обмін інформацією є основною складовою ефективного управління ризиками та повинен ґрунтуватися на чітких правових нормах. Відповідно до положень цієї Конвенції та для забезпечення належного

застосування митного законодавства, Договірні Сторони надаватимуть одна одній адміністративну допомогу шляхом взаємодії митних адміністрацій з метою недопущення, розслідування та припинення митних правопорушень і для того, щоб зробити міжнародну систему постачання товарів безпечною. Конвенція прописує процедуру надання допомоги у випадку прохання про допомогу, а також добровільну допомогу [11]. Одним із важливих способів допомоги є надання інформації стосовно митних правопорушень. Стаття 6 Конвенції передбачає, що Митна адміністрація Договірної Сторони за власною ініціативою або за прохання забезпечує митну адміністрацію будь-якої іншої заінтересованої Договірної Сторони інформацією про діяльність, яка здійснюється, здійснена чи буде здійснюватися, та дає обґрунтовані підстави вважати, що митне правопорушення мало або матиме місце на території цієї Договірної Сторони [11]. Стосовно інформації, яка надається, в Конвенції є певні особливості. У першу чергу, це стосується статусу даної інформації, вона є конфіденційною, до якої застосовують національний режим захисту конфіденційності. Уся конфіденційна інформація має особливі види. Так, запитувана адміністрація на прохання забезпечує запитуючу адміністрацію, яка має підстави сумніватись у достовірності отриманої інформації з митних питань, інформацією стосовно: а) законності вивезення з території запитуваної Договірної Сторони товарів, імпортованих на територію запитуючої Договірної Сторони; в) законності ввезення на територію запитуваної Договірної Сторони товарів, експортованих із території запитуючої Договірної Сторони, та митного режиму, в якому розміщено товари, якщо такий є (ст. 8) [11]. Інші види інформації не можуть бути надані митним органам. Дана процедура здійснюється за допомогою автоматизованої системи обміну інформацією.

Має право на існування певна думка відносно того, що дана Конвенція вдало підходить для співробітництва між митними органами Договірних країн стосовно контрафактної продукції. Це обумовлено обмеженими рамками розміру надання інформації по даному виду товару та застосування до неї режиму конфіденційності. Таким чином захищаються права законного власника прав інтелектуальної власності, які порушуються.

Співпраця національних та іноземних митних органів здійснюється не лише за допомогою надання допомоги, обміну інформації, а й проведенням зустрічей для врегулювання невідкладних питань. Так, ст. 566 МК України встановлює, що з метою вирішення невідкладних питань щодо пропуску товарів, виявлення та припинення контрабанди і порушення митних правил, забезпечення законності і правопорядку в пунктах пропуску через державний кордон України керівнику митниці та його заступникам надається право проведення робочих зустрічей із представниками митного органу суміжної іноземної держави [1]. Дане положення більш детально регламентується Постановою КМУ «Про затвердження Порядку проведення робочих зустрічей керівника митниці та його заступників з представниками митного органу суміжної іноземної держави». Відповідно до цього Порядку, зустрічі можуть бути проведені з питань, які ним передбачені, а саме: «невідкладних питань стосовно пропуску товарів і транспортних засобів, невідкладних питань стосовно припинення контрабанди і порушень митних правил, забезпечення законності та правопорядку. Робочі зустрічі можуть проводитися на території України або на території суміжної іноземної держави» [6]. Результатами проведення таких зустрічей

є надання письмового звіту, у якому зазначається дата, час, місце, умови, склад учасників, мета, зміст та результати зустрічі, а також перелік заходів, здійснених або тих, що необхідно здійснити у зв'язку з досягнутими домовленостями, та інші відомості.

Висновки. На основі вищезазначеного, міжнародне співробітництво митних органів Державної фіскальної служби України з митними органами зарубіжних країн у сфері протидії контрафактній продукції має велике значення, оскільки проблема переміщення контрафакту має транскордонний характер. Завдяки співробітництву відбувається передача інформації про дані товари, про право власника. Допомога у вигляді надання інформації є елементом будь-якої превентивної функції (працює принцип – хто володіє інформацією, той володіє світом). Треба зазначити, що така інформація, яка надається іншим митним органам, є захищеною і має статус конфіденційної інформації. Завдяки цьому зберігається принцип захисту персональних даних. Також відбувається обмін досвідом між митними органами різних країн відносно протидії контрафактній продукції. Обмін досвідом відбувається на зустрічах даних органів, коли вирішуються найважливіші проблеми, пов'язані з перетином митного кордону даними товарами. Усі перелічені дії сприяють розвитку нових способів протидії контрафакту, а також удосконаленню існуючих за допомогою грамотної імплементації досвіду зарубіжних країн. Прикладом такої імплементації може слугувати приведення норм чинного Митного кодексу України у відповідність стандартам адміністративних процедур захисту прав інтелектуальної власності, які закріплені в Угоді ТРІПС.

Список літератури

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 10.06.2018).
2. Митний кодекс України: науково-практичний коментар / В. Ю. Хомутиннік, Т. І. Єфименко, П. В. Пашко, М. Г. Шульга [та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Хомутинніка. К.: Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», 2012. Т.3. 504 с.
3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй: Міжнародна декларація від 24.10.1970 р. № 995_569. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення: 10.06.2018).
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.06.2018)
5. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-15. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 10.06.2018).
6. Про затвердження Порядку проведення робочих зустрічей керівника митниці та його заступників з представниками митного органу суміжної іноземної держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.12.2003 р. № 1956. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1956-2003-%D0%BF> (дата звернення: 10.06.2018).
7. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур: Конвенція від 26.06.1999 р. № 995_643. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 10.06.2018).
8. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства: Конвенція від 23.05.2000 р. № 995_926. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_926 (дата звернення: 10.06.2018).

9. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності: Міжнародна угода від 06.12.2005 р. № 981_018. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018 (дата звернення: 10.06.2018).
10. Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі. УГОДА про спрощення процедур торгівлі : Міжнародна угода від 04.11.2015 р. № 981_053. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_053 (дата звернення: 10.06.2018).
11. Міжнародна конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин: Конвенція від 27.06.2003 р. № 976_011. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/976_011 (дата звернення: 10.06.2018).

Стаття надійшла до редакції 10.06.2018

В. В. Нижникова

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра административного и хозяйственного права
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ТАМОЖЕННЫХ ОРГАНОВ В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОНТРАФАКТНОЙ ПРОДУКЦИИ

Резюме

Исследовано международное сотрудничество в сфере противодействия контрафактной продукции, так как проблема перемещения контрафакта носит трансграничный характер. Охарактеризованы международные нормативно-правовые акты, которые регулируют статус контрафактной продукции и проведен анализ действующего законодательства Украины. Перечислены действия, которые способствуют развитию новых способов противодействия контрафакту, а также совершенствуют существующие с помощью грамотной имплементации опыта зарубежных стран.

Ключевые слова: контрафактная продукция, международное сотрудничество, таможенные органы, международный договор.

V. V. Nyzhnykova

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Administrative and Commercial Law
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

INTERNATIONAL CO-OPERATION IN COUNTERACTION AGAINST COUNTERFEIT GOODS

Summary

International co-operation in counteraction against counterfeit goods has been investigated, as the problem of counterfeit migration has transboundary character. International regulatory legal acts which regulate the status of counterfeit goods have been characterized and an analysis with the legislation in force of Ukraine has been carried out. Certain actions (efforts) promoting elaboration of new means of counteraction against counterfeit and improving the existing ones due to expert implementation of other countries experience have been enumerated.

Key words: counterfeit goods, international co-operation, customs bodies, international treaty.